

een levende tuin maak je zelf

Veelgestelde vragen over de levende tuin

Inhoud

Veelgestelde vragen over de levende tuin	1
Vragen over vogels	1
Vragen over bijen, vlinders en andere insecten.....	2
Vragen over tuinen met grote bomen en/of schaduw	3
Vragen over gras en bloemenweides.....	3
Overige vragen over beplanting.....	4
Vragen over ongewenste zaken in de tuin	6
Vragen over bodem en bodembedekking	8
Vragen over water in de tuin	9
Vragen over snoeien.....	10
Overige vragen.....	10

Vragen over vogels

Hoe kan ik het beste een vogelhuisje ophangen?

Vogelhuisjes hangen het best op een hoogte van 1,5 meter tot 3 meter. De invliegopening en de route ernaar toe moet vrij zijn. De opening hangt weg van sterke wind en regen. Vaak is dat op het noordoosten. Hang de opening niet op het zuiden/zuidwesten. Daar wordt het veel te warm voor de eitjes en jonge vogeltjes. Wil je meerdere vogelhuisjes ophangen? De meeste vogels hebben een territorium. Houd daarom minstens 3 meter afstand tussen de nestkasten voor verschillende soorten en 10 meter voor kasten voor dezelfde soorten. Alleen kolonievogels zoals de huismus zitten graag bij elkaar. Voor huismussen zijn speciale vogelvides te koop.

Moet je vogelhuisjes jaarlijks schoonmaken?

Ja, elk jaar moeten vogelhuisjes worden schoongemaakt vanwege parasieten die erin zitten. Beste tijd is het najaar, zodat je geen laat legsel verstoort. Verwijder het nestmateriaal en maak de nestkast schoon met wat lauw water. Meer is niet nodig om de nesten vrij van parasieten te krijgen.

Is het goed om vogels het hele jaar door te voeren?

Er is geen enkel bezwaar om vogels het hele jaar door bij te voeren. Lees meer bij de [Vogelbescherming](#) over het voeren van vogels. Tijdens het broedseizoen is het nodig dat de jongen voldoende eiwitten krijgen (bijv via meelwormen) en niet alleen koolhydraten of vet. Geef geen producten met zout (zoals brood en pindakaas voor mensen)

Ik heb een kat, maar zou toch graag iets willen doen voor vogels, wat kan ik op een veilige manier doen om toch meer verschillende vogels in de tuin te krijgen?

Voer op een open, overzichtelijke plaats, zodat de vogels de kat zien aankomen.

Plant struiken met stekels (vb meidoorn) of een takkenril waarin de vogels kunnen wegvluchten. Ook belangrijk als schuilplaats en nestgelegenheid.

Geef de kat (van jongsaf aan) een belletje, zodat het jagen mislukt.

Als je weet dat ergens een nest met jongen zit die op punt van uitvliegen staat, houd de kat dan zoveel mogelijk binnen. Dan lopen de jongen het meeste risico. Meer informatie over katten vs vogels vind je bij de [Vogelbescherming](#).

Vragen over bijen, vlinders en andere insecten.

Ik wil graag een insectenhotel kopen. Waar moet ik opletten?

Er zijn veel insectenhôtels in de handel zowel goede als slechte helaas. In ieder geval moeten de juiste onderdelen erin zitten. Riet en bamboe stukjes zijn goed. Belangrijk is dat er geen splinters uitsteken, die de vleugels van de insecten kapot maken. Lees meer over insectenhôtels bij de [Vlinderstichting](#).

Bijenhotel zelf maken?

Dat is heel gemakkelijk. Neem een plak van een boomstam (van een hardere houtsoort zoals eik, appel peer, kers, kastanje, robinia en walnoot). Boor gaatjes erin van 6 tot 8 cm diep, met boortjes van 2, 4, 6 en/of 8 mm. Hang de plak aan de muur. Voor de liefhebber van zelfbouwen en bijzondere vormgeving vinden wij deze [website](#) een aanrader.

Wat is een bloeiboog? Hoe maak je dat?

Een bloeiboog is een ontwerp voor insecten in de tijd. Niet alleen de hoeveelheid stuifmeel of nectar is belangrijk, maar vooral ook de spreiding door het jaar heen. Bij een bloeiboog kies je de planten op bloeiperiode en zorg je zo dat er altijd voldoende voedsel voor insecten is. In veel tuinen staat in april, mei en juni van alles in bloei. Maar insecten hebben in het vroege voorjaar en het late najaar ook voedsel nodig en dat is vaak schaars. Je helpt insecten in deze maanden door voorjaarsbollen zoals sneeuwkllokjes, blauwe druifjes, winteraconiet en krokussen. Verder kun je denken aan vaste planten en struiken zoals kerstroos, sneeuwbal (*Viburnum Tinus*), vleesbes en winterjasmijn.

Vragen over egels

Hoe kan ik mijn tuin aantrekkelijk maken voor egels?

Maak een egelhuis in de tuin waar hij in kan wegkruipen en ev. overwinteren. Composthopen worden ook vaak gebruikt door egels om te overwinteren. Verder voldoende voedsel in de tuin voor de egel, dus voldoende kleine dieren zoals slakken en insecten. Dus vooral geen slakkenkorrels gebruiken. Een egel heeft een wat groter territorium nodig van meerdere stadstuinen. Deze moeten wel toegankelijk zijn. Gebruik hagen of creëer een gat onderaan de schutting zodat de egel van tuin naar tuin kan lopen. Meer informatie vind je bij de [Egelbescherming](#).

Mag ik een egel bijvoeren?

Ja dat mag. Probeer via gevarieerde beplanting en rommelige hoekjes, dood plantmateriaal veel insecten en bodemdieren in je tuin te stimuleren. In droge periodes kunnen egels moeite hebben om voldoende eten te vinden. Je kunt egels helpen door bij te voeren. Kattenvoer (droog of nat) en een schaalje water volstaat. Geef nooit melk!

Vragen over tuinen met grote bomen en/of schaduw

Wat kan ik met een tuin omgeven door grote bomen, dus bijna geheel in schaduw?

Een schaduwtuin kan erg mooi zijn. In het voorjaar staan er bolgewassen zoals daslook. Ook mooi zijn bosanemoon, longkruid, gele dovenetel, bosaardbei, grote muur en er groeien veel varens. Ook mooi is het lieve vrouwenbedstro. Een goede ideeënbron zijn de stinzentuinen.

Mijn tuin wordt omgeven door eiken die veel schaduw geven. Wat kan ik planten als ik wel veel vogels en vlinders in mijn tuin wil?

Een eik is een waardplant voor meer dan 100 insecten dus voedsel genoeg! Zorg ook voor nestgelegenheid en het komt vanzelf goed. In een schaduwtuin kun je prima vogels en vlinders trekken. Kies voor je beplanting wel soorten die het goed doen in halfschaduw/schaduw. Voorbeelden van vlinderplanten voor schaduwrijke plekken: vingerhoedskruid, judaspenning, klimop en lievevrouwenbedstro. Tips voor [vogelbeplanting](#), tips voor [vlinderbeplanting](#).

Vragen over gras en bloemenweides

Ik wil gras omvormen tot bloemenweide. Hoe pak ik dat aan.

Je bodem bepaalt wat voor bloemenweide haalbaar is en welk bloemenmengsel geschikt is. De meest bloemrijke weides/linten/bermen ontstaan als je de bodem verschraalt, door 1 a 2 keer per jaar te maaien en met maaisel af te voeren. Dan komen de bloemen die zich daar thuis voelen vanzelf, maar dat kost wel enkele jaren. Wil je sneller resultaat? Op de website van bijvoorbeeld de [Cruydhoeck](#) vind je een goed stappenplan en keuzewijzer om te bepalen welk inheems bloemenmengsel voor jou geschikt is. Ook biologische kwekerij [De Bolderik](#) kunnen we aanraden. (Tip: Check of er een biologische kweker, of kweker van autochtoon plantgoed bij jou in de buurt is en support lokale duurzame ondernemers).

Mijn tuin is tot dusver helemaal betegeld. Nu wil ik graag een gazon aanleggen met een mix van grassen en kruiden. Hoe kan ik dit het beste aanpakken?

Haal de tegels weg. In het gele zand eronder kunnen planten niet groeien, want het bevat geen voedingsstoffen. Om de bodem te verbeteren, meng flink wat (biologische, bemeste) tuinaarde door de bovenlaag van het gele zand (ca 15 cm). Verwijder evt een deel van het gele zand als de bodem te hoog zou worden. Hiermee heb je een goede basis voor je gazon. Tip: voeg een éénjarig akkerbloemenmengsel toe aan een meerjarig bloemrijk graslandmengsel en je hebt meteen het eerste jaar al veel kleur. Deze soorten verdwijnen wel op den duur. De stukken waar je graag zit of loopt in het gras kun je regelmatig maaien. De rest laat je zoveel mogelijk met rust en maai je slechts 1 a 2 keer per jaar. Wat ook leuk is en fijn voor insecten: sinusmaaien. Dan maai je het gras in delen, dus niet alles tegelijk. Zo bloeien er altijd grassen en andere planten.

Ik hoef geen strak gazonnetje, maar nu is mijn grasveld toch wel verwaarloosd met mos erin. Wat moet ik doen?

Onkruid in je gras biedt voedsel voor insecten en vogels, dus een beetje verwaarlozing kan helemaal geen kwaad ;-). Wist je dat puttertjes dol zijn op uitgebloeide paardenbloemen? Maar jij bent de regisseur in je tuin, dus als je gazon wil verbeteren begin door ongewenst onkruid en mos eruit te halen, bodem was lossen maken en kale plekken bij te zaaien met graszaad. Hou de zaden wel vochtig anders ontkiemen ze niet. Maai het gras zeker in droge periodes niet te kort. Voor de grassoorten is het beter wat vaker te maaien op een wat hogere stand, dan slechts een enkele keer maaien en dan heel kort te maaien. Als tuinier probeer je de groeiomstandigheden van de ene soort (in dit geval gras) te bevorderen, en de groeiomstandigheden van "ongewenste" soorten te verslechteren. Je doet precies het

omgekeerde van een bloemenweide creëren. Door het maaisel fijn te snipperen en te laten liggen (mulchen) zorg je voor het terugbrengen van voedingsstoffen.

Overige vragen over beplanting

Welke planten kies je wel of niet voor een levende tuin?

- In een levende tuin zoek je planten uit die jouw zintuigen prikkelen (geur, kleur) maar die ook waarde hebben voor dieren (voedsel, veiligheid). Variatie is de basis.
- Kies voor biologische gekweekte planten en zaden. Deze zijn niet behandeld met gif en dus veilig voor insecten. Het beste keurmerk is PlanetProof.
- Kies niet-steriele planten. De bloemen van de meeste planten hebben stampers, meeldraden met stuifmeel en nectar. Die lokken insecten en insecten zijn ervan afhankelijk. Op basis van uiterlijke kenmerken zijn sommige planten zodanig doorgekweekt dat ze zoveel mogelijk grote en mooie bloemen hebben, maar die niet vruchtbaar zijn of qua vorm zo afwijken dat de bloem niet meer toegankelijk is voor het insect. Deze steriele planten voegen niets toe voor de natuur in je tuin. Veel bolhortensias, rozensoorten zijn steriel. Vraag het voor de zekerheid na voordat je het koopt. Vuistregel is te kiezen voor botanische soorten en /of enkelbloemige soorten.
- Kies ook inheemse soorten die van oorsprong uit deze regio komen. Die trekken vaak de meeste insecten omdat plant en insect op elkaar zijn aangepast.
- [Invasieve exoten](#) wil je sowieso niet in je tuin en vijver. Die kennen geen natuurlijke vijanden waardoor ze ongebreideld kunnen woekeren.

Hoe herken je steriele planten?

Doorgekweekte bloemen zijn vaak gekweekt om een mooie kleur, om grote bloemen, etc. Dat zijn bloemen met dubbele of meer aantal gekleurde kroonbladeren. Ze hebben geen meeldraden en stampers meer en vaak ook geen nectar. Vergelijk bijvoorbeeld een hondsroos (inheems) met een gekweekte grootbloemige rozenstruik.

Planten leren herkennen

Zie je bij de burens een mooie plant in de tuin of kom je in de berm een mooi kruid tegen die ook mooi zou staan in je tuin, maar geen idee wat het is? Gebruik een gratis app zoals Plantnet op je mobiele telefoon (Apple en Play store). In de database staan veel west-europese soorten en veel voorkomende tuinplanten. Een andere app is ObsIdentify. Hiermee kun je planten én paddenstoelen en insecten herkennen die voorkomen in Nederland en België. Voordeel is dat je hiermee meteen je mee kunt doen aan natuuronderzoek en jouw vindplaats deelt via waarnemingen.nl.

Tuinplanten zoeken op basis van eigenschappen

- [Database NL Zoemt](#) - Zoeken op kleur, bloeimaand en aantrekkelijk voor vlinders en bijen
- [Encyclopedie Tuinen van Appeltern](#) – zoeken op kleur, bloeimaand, standplaats (zon/schaduw). Veel cultivars. Niet te doorzoeken op basis van functie voor de natuur. Wel handig als je meer wilt weten over standplaats (zon, bodem), grootte en onderhoud van een soort die je misschien wilt toepassen.
- Lijst met inheemse bomen en struiken: Inheemse bomen en struiken met hun latijnse namen vindt je hier: <https://www.genenbankbomenenstruiken.nl/soorten.asp>
- Zoek je inheemse planten passend bij jouw omgeving? Bepaal eerst de plantgemeenschap(en) die bij jou in de buurt voorkomen en zoek vervolgens welke soorten daarbij horen. Voor je tuin zul je wel de standplaats moeten nabootsen (grondsoort, vocht, pH, voedselrijkdom) Gebruik bijvoorbeeld <https://www.floravannederland.nl/> of [KNNV Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland](#) of ga met een plantenapp op

veldverkenning in de natuur bij jou in de buurt. Is er een heemtuin vlakbij? Doe daar inspiratie op.

Waar kan ik inheemse planten en bloemenzaden bestellen?

Kijk vooral ook of je een biologische kweker van inheems, autochtoon plantgoed bij jou in de buurt kunt vinden of check de bedrijvenlijst van vakgroep [De Wilde Weelde](#). Enkele suggesties kunnen we wel geven: www.plantenvanhier.nl, <https://biodivers.nl/> (>100m2) , [Cruydhoeck](#) (zadenmengsels) en [De Heliant](#) (vaste planten), [De Bolderik](#).

Een levende tuin is ook een tuin waar je rekening houdt met minder of geen water geven. Ik ga dit najaar mijn tuin aanplanten (nieuwbouwhuis). Ik zoek planten, stuiken, bomen die weinig water nodig hebben maar wel een bijdrage leveren aan biodiversiteit.

Planten die goed tegen droogte kunnen hebben daar vaak specifieke aanpassingen voor zoals diepe beworteling, harige bladeren, waslaag, zilver/blauwkleurig. Via de [IVN Natuuracademie](#) kun je een webinar over klimaatbestendige tuinen terugkijken die hier specifiek op in gaat. Variatie is het een sleutelwoord om je tuin veerkrachtig te maken en om te kunnen gaan met verschillende omstandigheden (ook heftige regens). 5 vlinderplanten die goed tegen droogte kunnen zijn: droplant, lavendel, wilde marjolein, zonnehoed, dopheide. Wil iets minder zelf uitzoeken, zoek dan eens naar samengestelde borderpakketten onder de naam prairiebeplanting (met milieukeur). In het [planthandboek van Tiny Forest](#) vind je heesters en kleine bomen die horen bij het inheemse eiken-beukenbos. Die komen zowel onder natte als droge omstandigheden voor. Enkele voorbeelden: vlier, gelderse roos, lijsterbes, meidoorn, vuilboom. Verder is een goede bodem van belang. Door compost toe te voegen en te mulchen houdt de bodem meer water vast.

Zou graag meer informatie willen over beplanting van taluds. In de wijk Hooghkamer, Voorhout zijn er veel tuinen aan het water. Dus zou dankbaar zijn over meer informatie over taludbeplanting .- Taluds zijn in eigendom van de bewoners.

Een talud langs een sloot is een mooie plek om te beplanten, omdat je verschillende beplantingszones hebt van vochtig naar droog en een overgang daartussen. Nog mooier zou zijn als je een beetje vaart/sloot erbij zou mogen betrekken, want dan heb je een overgang van oeverplanten naar iets vochtminnende planten naar planten voor de drogere hoger gelegen delen. Je kunt dan denken aan oeverplanten als gele lis, zwanenbloem (drachtplant, moeras-vergeet-me niet, dotterbloem, moerasspirea en meer op de kant de sleutelbloemen (primula, Kattenstaart (inheems), siergras als hangende zegge (inheems), Schildblad (prachtige bladplant met in voorjaar bloei), Pinksterbloem (inheems en waardplant), Knikkend nagelkruid (inheems), Wilde valeriaan (inheems), penningkruid (bodembedekker en inheems), Iris, Wilde bertram (inheems), koningsvaren, smeewortel (inheems), lange ereprijs waarbij je aan de bovenrand van het talud de gewone (inheemse) tuinplanten kunt planten, bijvoorbeeld pimperl, duizendblad, echte koekoeksbloem, knoopkruid, vaste judaspenning, damastbloem, Muskuskaasjeskruid (tweejarig tot vast, wilde tijm en beemdkruid (voor het knautiabijtje)

Heb je suggesties voor wintergroene beplanting?

Heesters: Mahoniestruik (Mahonia aquifolium), struiklimop, liguster, olijfwilg, laurierkers Prunus laurocerasus 'Cherry Brandy' (bijenheester), schijnhulst (bijenplant), Japanse hulst, blauwe hulst (bij), verschillende kardinaalsmutsoorten, Escallonia (bij), Choisya (bij), Californische sering (bij), groenblijvende sneeuwbal

Vaste planten: varenssoorten (o.a. Polystichum), Geranium macrorrhizum, Waldsteinia ternata, maagdenpalm, kruipend zenegroen, schoenlappersplant, Pachysandra terminalis, mansoor (Asarum).

Hoe krijg ik meer structuur in mijn tuin

Structuur is natuurlijk een breed begrip, maar denk hierbij aan variatie eenjarige, tweekjarige en vaste planten, in bloeitijd. Bij struiken is de dichtheid van de takkenstructuur, wintergroene struiken en het dragen van bessen en vruchten. Gebruik beplanting van verschillende hoogtes in je tuin, zoals (kleine) boompjes, struiken en hagen, heesters, vaste planten en bodembedekkers. Snoei struiken en heesters en knip uitgebloeide delen van vaste planten pas eind van de winter af. Dit geeft voedsel in de tuin in de winter en ook in de winter heeft je tuin structuur. Ook leuk voor structuur in de tuin; maak een muurtje van bijvoorbeeld door midden gebroken tegels of een takkenril(letje) van wilgentenen of andere takken.

Vragen over ongewenste zaken in de tuin

Ik heb een paar jaar alle bladeren in de winter laten liggen. echter, de zomer daarna heb ik twee teken opgelopen in eigen tuin. Dat was minder fijn met kids in de tuin. Zijn er tips hoe dit te voorkomen?

Teken lopen over de grond. Ze klimmen omhoog in het (hoge) gras of lage bosschages en vandaar hechten ze zich aan een voorbijganger. Vandaar ook het advies om altijd de benen te bedekken als je de natuur in gaat en de broek in de sokken te doen of hoge schoenen aan te doen. Ook in tuinen komen teken voor. Ook als je alle bladeren zou weghalen. Blad is geen extra risico om meer teken te krijgen. Niet alle teken zijn besmet met de borrelia-bacterie. Als je binnen 24 uur de teek verwijderd is de kans op infectie met de bacterie klein. Voor de zekerheid kan je de teek opsturen naar: Teek opsturen | Lyme onderzoek Pro Health Medical Bij kinderen kijk goed in de oksels, de liezen en het kruintje op het hoofd.

Onze tuin is in de zomer vol met heermoes, wat is daar tegen te doen?

Heermoes kan je uitputten door vaak te plukken en zoveel mogelijk alle takjes en wortel mee te nemen, want uit elk stukje kan de plant weer uitlopen. Je hebt er wel veel geduld voor nodig. Leg het uitgetrokken heermoes daarom ook niet op de composthoop. Zorg voor dichte beplanting zodat het heermoes minder kans heeft op te komen. Heermoes houdt van armere gronden,. Heermoes is ook een 'bemestingplant'. Je kan er, net als van brandnetel, gier van maken waarmee je je vaste planten en moestuingewassen van voeding voorziet, sterker maakt en dat zelfs helpt bij het tegengaan van bladluis (besproeien met gier). Gier maak je door 1 kg heermoes/brandnetel/smeewortel te mengen met 10 l water (verhouding is altijd 1:10) in een emmer of kuip. De plantenstengels moeten onder water staan. Je roert het een keer per dag, laat het 2 tot 3 weken staan zodat het goed kan gisten. Zie je geen belletjes meer op het water dan is de gier klaar. Zeef het mengsel en bewaar het in (plastic) flessen. Als je het aan de planten wil toevoegen (of de planten bespuiten tegen bladluis) dan is de verhouding weer 1:10, 1 l gier op 10 l water. Volg verder onderstaande tips tegen onkruid.

Wat doe ik tegen onkruid?

'Onkruid' zijn planten die je niet wil hebben; meestal zijn het planten die zichzelf uitzaaien of waarvan de zaden door vogels worden uitgepoept. Indien de grond is bedekt met planten, krijgt 'onkruid' geen kans. Dus de beste remedie om deze planten te weren, is de grond bedekt houden en niet open schoffelen. Een andere manier om de bodem te bedekken is door het gebruik van een mulchlaag. Een laag organisch materiaal zoals houtsnippers, cacaodoppen, stro, fijngehakt gras of compost om de planten en struiken heen voorkomt het meeste onkruid. Ook kan je de zaadonkruiden voordat ze zaad geven wieden en die op de bodem leggen. Extra voordeel is dat het bodemleven de mulch door de bodem heen werkt, verteert en zo de structuur van de bodem luchtiger maakt. (zie ook onderdeel bodem). Voeding, lucht en vocht dringen beter in de bodem en je planten groeien beter.

Hebben jullie tips om de lieve katten af te schrikken? Ze plassen mijn planten dood.

Hou de bodem zoveel mogelijk bedekt met planten. Katten houden van losse grond om in te graven en hun behoefte te doen. Andere tips: peper strooien, citroenschillen leggen tussen de planten, koffiedik strooien. Koffiedik zorgt tevens voor extra voedingsstoffen voor de planten. Tussen de cacaodoppen willen katten zich ook liever niet ontlasten. Om vogels te helpen tegen katten: Plant struiken met stekels (vb meidoorn) of een takkenril waarin de vogels kunnen wegvlugten. Ook belangrijk als schuilplaats en nestgelegenheid. Heb je zelf een kat overweeg een belletje en hou de kat binnen als je weet dat er jonge vogels op uitvliegen staan.

Is stilstaand water in een ton (want dat zou het worden in mijn kleine stadstuin met veel steen) niet een bron voor muggen? Hoe kun je dat voorkomen?

Tegen muggen kun je de ton afdekken, of je bouwt vleermuizenkasten in jouw gevel of hangt ze op, die vangen super veel muggen voor je weg!

Luizen bestrijden in de tuin

Zorg dat je planten sterk zijn of te wel zorg voor de juiste plant op de juiste plaats. Dan is je plant minder gevoelig voor luizen. Lees [hier](#) hoe je preventief te werk kunt gaan. Ecologisch afwasmiddel of groene zeep in water doen en spuiten op de bladeren. Kan geen kwaad. Herhaal om de 1 a 2 dagen totdat de plaag weg is. Natuurlijke middelen zijn smeewortel -en brandnetelaftreksel. Zie voor recept de website van [Velt](#). Je kan online ook natuurlijke predatoren van luizen bestellen: [lieveheerstbeestjes](#). Larven en volwassen beestjes eten de luizen.

Hebben jullie tips om slakken uit planten te verwijderen?

Een gevarieerde tuin vormt de basis voor een gezonde tuin. Zorg dus voor variatie en voor voldoende beschutting voor vogels en kleine zoogdiertjes. Egels, lijsters, maar ook padden eten slakken. Ook kunnen ze geweerd worden door op kwetsbare plekken cacaodoppen, eierschalen of stro te leggen. Slakken houden daar niet van. En zaaigoed wordt in een kasje of binnen opgekweekt. Grotere planten zijn vaak minder gewild en hebben zelf al beschermende stoffen tegen vraat opgebouwd. Er staat op internet voldoende tips zoals oprapen na een regenbui en lokken met een stuk fruit, groente, bier en later opruimen. Een plant beschermen tegen slakkenvraat kan ook door een koperen ring om de plant op de bodem te plaatsen. Dit zorgt voor een klein potentiaal verschil waardoor de slak weer weg loopt.

Wat doe je tegen overlast door mieren?

Mieren zijn nuttige dieren. Ze vangen insecten en ruimen onder andere dode diertjes in de tuin op. Maar heb je op bepaalde plekken overlast dan kun je verschillende kruiden en planten inzetten waar mieren een hekel aan hebben. Bijna alle tuinkruiden met een sterke geur (munt, salie, rozemarijn, bieslook, majoraan, maggikruid en basilicum) net als planten zoals doen dat boerenwormkruid, afrikaantjes en lavendel. Planten met een uiengeur werken ook. In de schaduw kun je daslook plaatsen of kweek knoflook en bieslook naast een mierennest. Als dit onvoldoende werkt en er echt teveel overlast is kun je de mieren bestrijden door kokend water in hun nest te gooien en dat een aantal keer herhalen. Niet diervriendelijk, maar beter dan chemische bestrijding. Ook niet diervriendelijk, gistkorrels oplossen in water en dit mengsel in het nest, over de gaten in de stoep laten lopen. Overlast van vliegende mieren vliegende mieren duurt maar kort. Meestal heb je per nest er maar een dagdeel last van.

Vragen over bodem en bodembedekking

Wat is eigenlijk het verschil tussen bodemverbeteraar en compost?

Compost is een bodemverbeteraar: activeert het bodemleven, zorgt voor een goede structuur, houdt water vast en voorkomt onkruidgroei. Extra bemesting kan je geven door plantaardige meststoffen toe te voegen zoals de genoemde gier (zie vraag over heermoes) of luzernekorrels, maar ook wormenmest of wormenthee (verhouding 1:10). Lavameel is een bodemverbeteraar en een meststof in één. Er zit calcium, fosfor, magnesium en sporenelementen in. Lavameel wordt ook wel ingezet tegen heermoes omdat het de grond verrijkt. De ervaringen hiermee zijn verschillend. Kies niet voor kunstmest, want dat helpt de plant wel maar doet niets voor de bodem.

Heb je zware kleigrond dan zit het met vocht vasthouden en voedingsstoffen wel goed, maar loop je het risico dat de bodem dichtslibt. In dat geval werkt zand of stro als een bodemverbeteraar voor meer lucht in de bodem waardoor wortels makkelijker kunnen groeien.

De beste tijd om compost aan je planten te geven is voordat het groeiseizoen begint (jan/feb). Compost maken kan ook op je balkon of in een klein stadstuintje, maak dan een wormenhotel. In deze [video](#) zie je hoe je een wormenhotel kunt maken.

Zijn er nog tips om je tuin goed te mulchen? Zandgrond wordt zo snel droog (zeker in combinatie met wind). Hoe kom ik aan mulch?

Door te mulchen breng je een laag organisch materiaal zoals houtsnippers, cacaodoppen, stro, fijngehakt gras of compost om de planten en struiken heen. Het bodemleven werkt de mulch door de bodem heen werkt, verteert en maakt zo de structuur van de bodem luchtiger maakt. Voeding, lucht en vocht dringen beter in de bodem en je planten groeien beter. Extra voordeel is dat de mulchlaag ook onkruid het veel moeilijker maakt. Heb je zelf niet voldoende mulch van eigen compost en tuinafval, check deze opties:

- Terreinbeheerorganisaties zoals Natuurmonumenten maaien in hun natuurgebieden. Het maaisel wordt afgevoerd en er wordt compost van gemaakt. Die is soms gratis op te halen
- Gemeenten delen soms gratis compost uit

Betaalde opties zijn aanschaffen van stro, bosgrond, cacaodoppen, houtsnippers.

Vragen over water in de tuin

Moet ik wel of niet de hemelwaterafvoer afkoppelen van het riool? Op welke wijze doe ik dit het verstandigste? Zijn er subsidie mogelijkheden?

Hemelwater kan worden opgevangen in een waterton. Heel geschikt om te gebruiken om planten water te geven. Wel afdekken tegen de muggen larven die zich daarin kunnen ontwikkelen. Een andere optie is regenwater door de tuin laten lopen naar een lager gedeelte/vijver/wadi. Hoe groter je onverharde oppervlak en/of waterdoorlatende bestrating hoe groter de waterberging van je tuin. De website [waterklaar](#) geeft een mooi overzicht van maatregelen die je kunt nemen. Afkoppelen kun je goed combineren met versterken van biodiversiteit. Check bij je gemeente of er subsidiemogelijkheden zijn.

Ik heb al 4 jaar een vijver maar nog geen kikker gezien... wat zou oorzaak kunnen zijn of is dat pech?

Aan de hand van de verschillende V's kun je kijken of jouw tuin geschikt is. Voedsel, voortplanting, veiligheid, variatie, vocht. In alles voorzien? Check dan de V van Verspreiding. Zijn er waterpartijen in de buurt waar kikkers vandaan kunnen komen? Is je tuin toegankelijk voor kikkers? Een haag als afscheiding is beter dan een stenen of houten afscheiding.

Heeft je vijver een natuurlijke/geleidelijk aflopende oever? Dan kunnen kikkers makkelijk in en uit het water gaan. Heeft je vijver vissen? Die eten graag kikkerdril en maakt de kans op succesvolle voortplanting kleiner. Is er veel voedsel? Kikkers eten graag insecten; zorg dus voor veel variatie in je (water) beplanting.

Hoe leg ik een natuurlijke vijver aan?

Met een vijver de V van Vocht in je tuin. Voor vogels, insecten en zoogdieren om te drinken. Dat kan zelfs al in een kleine schaal op een balkon of een cementkuip in een kleine stadstuin. Water in een lage schaal is fijn voor vogels om een waterbad te nemen. Als je daar steentjes/knikkers in legt kunnen insecten er ook uit drinken. Wil je meer dan hangt het af hoeveel plek en budget je beschikbaar hebt. Uitgraven en met vijverfolie, kant en klare vijverbak etc. Wil je amfibieën een thuis geven, maak een vijver dan minimaal 1,20 diep om te kunnen overwinteren en zorg voor een geleidelijk aflopende oever zodat ze makkelijk het water uit kunnen lopen. Door verschillende bodemdieptes kun je variatie in zuurstofplanting aanbrengen. Voor vogels is een ondiep stuk ook fijn om een waterbad te nemen. Plant schuilplanten eromheen en leg een aantal tegels neer om te zonnen. Geef je vijver een goede start met waterbeestjes, door wat water uit een andere particuliere vijver toe te voegen (niet de sloot, openbaar water). Meer tips voor een natuurlijke vijver voor padden, kikkers, salamanders met een plantenlijst vind je bij [Ravon](#). Vanaf 2021 biedt IVN weer mogelijkheden om een [Tiny Tuinpoel](#) te bestellen. Een kant-en-klaar pakket voor 6m². Houd de [nieuwsbrief](#) in de gaten, of volg IVN Natuureducatie op Facebook/ Instagram.

Hoe kom ik van het eendenkroos in mijn vijver af?

Door het (continu) te verwijderen met een fijn schepnet. Explosieve groei van kroos is het gevolg van te veel voedingsstoffen in het water. Eigenlijk is de vijver uit balans. Dit te veel aan voedingsstoffen kan ontstaan door bladval in de vijver, afval van vijverplanten en door vissen. Wat je kunt doen is de vijver en de bodem schoonmaken. Deze ingreep leidt er wel toe dat het weer enkele maanden duurt voordat de vijver weer in biologisch evenwicht is. Beter is te voorkomen, dus een onderhoudsschoonmaak in lente en herfst. In de lente de afgestorven vijverplanten verwijderen en stengels van oeverplanten. In de herfst het blad uit de vijver halen.

Vragen over snoeien

Wat is de beste tijd voor snoeien struiken?

Snoeien bij heesters is aan een aantal regels gebonden. Wanneer je moet snoeien hangt af op welk hout de heester bloeit. Hierbij in het kort enkele handvatten voor onderhoudssnoei:

- Heesters die bloeien op het hout van hetzelfde jaar, dus op jong hout, snoei je elk jaar in het voorjaar als er geen kans op vorst meer is, zo'n 20 tot 30 cm boven de grond af (bijvoorbeeld Vlinderstruik, *Hydrangea arborescens* 'Annabelle', pluimhortensia) Deze heesters maken elk jaar nieuwe bloemknoppen.
- Heesters die bloeien in het voorjaar op hout dat minstens 1 jaar oud is, snoei je na de bloei. Alleen de oude, kale, zieke of dode takken verwijderen en eventueel takken die geen bloei geven. Niet sterk terug snoeien en alleen als het nodig is. (*Forsythia*, *Ribes*, *Jasminum nudiflorum*, *Kerria japonica*) Winterbloeiers ook na de bloei snoeien.
- Heesters die bloeien in de zomer op oud/voorjarig hout worden voor de bloei in het vroege voorjaar, of al in de winter gesnoeid. Het oude, overtollige hout met weinig bloemknoppen wegnemen. (*Weigela*, *Deutzia*, *Philadelphus* (jasmijn), *Hydrangea macrophylla* (boerenhortensia) en *Hydrangea quercifolia* (eikenbladhortensia)
- Langzaamgroeiende heesters zoals *Magnolia* niet tot nauwelijks snoeien, behalve in geval van dood hout of schurende tak
- Bladhoudende heesters in toom houden door het snoeien van sterkgroeiende scheuten
- Vruchtdragende heesters snoei je net als bloemheesters die op oud hout bloeien. Snoei in het vroege voorjaar door de oude takken en schurende takken weg te nemen.
- Botanische rozen (egelantier, hondsroos) snoei je nauwelijks.

Wat is de beste tijd voor snoeien van bomen?

Wat bij bomensnoei van belang is, is dat je in het algemeen nooit meer dan 20% van de bladmassa van de boom verwijdert. Sommige soorten geven dan van die opgaande scheuten: waterlot/zuigers. Bij bomensnoei eigenlijk alleen de dode en gebroken takken en takken die elkaar kruisen verwijderen. Uitzondering is bijvoorbeeld de bolacacia die je elk jaar in het vroege voorjaar kunt snoeien, zodat het een bolletje blijft.

De meeste bomen snoei je als ze in winterrust zijn, van november tot februari/maart. Maar Esdoorn, berk en haagbeuk snoei je als deze vol in blad staan: van juni – september.

Appel en peer snoei je in de winter tot uiterlijk maart. De appelboom kan je ook nog een zomersnoei geven. Voordeel hiervan is dat deze dan minder waterlot geeft. Ook de vijg kan je in de winter/vroege voorjaar snoeien. Kiwi en druif van november tot februari. De pruimenboom wordt gesnoeid na de vruchtdracht maar voor de herfst.

Overige vragen

Ik ben wel benieuwd of er kennis is t.a.v. geveltuintjes en geïsoleerde spouw, de uitvoerder adviseerde mij geen geveltuin te nemen maar ik ben dus benieuwd hoe de ervaringen met wateropslag en optrekkend vocht zijn bij geveltuintjes?

Moderne huizen hebben standaard een dampdichte laag voor in de stenen van de muren. Bij een geveltuin is er hooguit af en toe een extra gieter met water, naast het gangbare regenwater. Eerder houden de planten door verdamping de gevel droger. Zorg er wel voor dat de tochtgaten in de gevel voor de kruipruimte open blijven zodat de lucht daar kan blijven circuleren.

Wat is een takkenril?

Een takkenril is een hoop takken die je eerder gesnoeid hebt. Je stapelt de takken bovenop elkaar tussen verticale paaltjes. Leg onderin wat dikkere takken om ook holtes te krijgen voor lopende dieren zoals egels. Bekijk dit [korte filmpje](#) hoe je een takkenril maakt van snoeihout.

Hebben jullie tips of ervaring met groene daken op platte daken vd schuur?

Op een plat dak kan een sedumdak, maar check wel de bouwtekeningen of de constructie het extra gewicht aan kan. Reken op een gewicht van 50 kg/m². Vuistregels is: als dak geschikt is om erop te lopen, dan kan de constructie ook een sedumdak aan.

Een sedumdak bestaat uit de volgende lagen: een drainage laag, een substraat laag en een vegetatielaag. Je kunt de planten los kopen (er zijn verschillende sedumsoorten en andere rotstuinplantjes) of bij een bedrijf een kant en klare sedummat kopen met al gewortelde plantjes van geschikte soorten bijvoorbeeld de [Vlinderstichting](#). Voor biodiversiteit is een daktuin of wat hogere begroeiing met variatie belangrijk.

Zorg bij een plat dak wel voor goede drainage; bij een schuin dak vloeit het water vanzelf naar het laagste punt. Een sedumdak kan goed tegen sterk wisselende omstandigheden zoals droogte en trekt veel bloem bezoekende insecten, insectetende vogels (heggenmus, koolmees, roodborst) of vogels die de zaden eten (mussen). Sedumdak is kortweg: geur, kleur, isolatie, waterberging en visite boven je hoofd

Ik wil mijn tuin meer natuurlijk maken, en ben op zoek naar tuinadvies daarover. Hoe kan ik dat het beste aanpakken?

Allereerst kun je zelf heel veel leren door gewoon te doen. Begin klein met 1 onderdeel in je tuin. Wat zou je hier meer willen? Wil je specifiek richten op een diersoort. Gaat het je meer over kleuren en geuren? Gebruik de inspiratie uit dit webinar als begin en probeer uit. Al doende leer je bij wat wel en niet werkt in je tuin. Vraag burens en kennissen met mooie tuinen om advies en stekken. Hoe hebben zij het aangepakt?

Meer houvast of advies nodig? Dan kunnen we ook de [tuinvogelconsulenten](#) van de Vogelbescherming aanraden. In heel Nederland zijn deze deskundige vrijwilligers actief. Kosten inclusief bezoek en adviesrapport voor jouw tuin of balkon: € 25,- voor leden van de Vogelbescherming. € 40,- voor niet-leden.

Wil je een compleet nieuw (her)ontwerp voor een natuurlijke levende tuin of wil je graag het werk uit handen geven? Dan kun je natuurlijk ook een hovenier inschakelen. Zowel voor ontwerp, beplantingsplan als aanleg. Steeds meer hoveniers aangesloten bij de VHG werken met het concept van de Levende Tuin. Vraag in je omgeving rond naar goede ervaringen met hoveniers in de buurt. Vraag hoveniers naar voorbeeldprojecten om te kijken of hun manier van werken bij je past. Via de vakgroep Wilde Weelde vind je specialisten in natuurlijk en ecologisch tuinieren.

<https://www.wildeweelde.org/over-wilde-weelde> .

Deze vragen en antwoorden zijn samengesteld met input van onze vrijwillige natuurgidsen, tuinconsulenten en deelnemers aan de verschillende online workshops en webinars. Dank voor jullie bijdrage! Dit zijn persoonlijke aanbevelingen en we ontvangen geen financiële bijdrage voor het noemen van specifieke bedrijven of producten. Versie 21-12-2020